

УДК 35.072

Ф. В. Узунов,
к. е. н., доцент, перший профектор, Університет економіки та управління

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ФОРМА ВЗАЄМОДІЇ БІЗНЕСУ І ВЛАДИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

F. Uzunov,
Ph.D., associate Professor, first Pro-rector of the University of Economics and management

SOCIAL PARTNERSHIP AS A FORM OF INTERACTION OF BUSINESS AND GOVERNMENT AT THE REGIONAL LEVEL

У статті визначено соціальне партнерство як форму взаємодії бізнесу і влади на регіональному рівні. Розглянуто як може відбуватися підтримання розвитку соціального партнерства на регіональному рівні. Охарактеризовано труднощі регіонального соціального партнерства в Україні.

The article defines social partnership as a form of interaction of business and authorities at the regional level. Considered as may be supporting the development of social partnership at the regional level. Characterized challenges of regional social partnership in Ukraine.

Ключові слова: бізнес, взаємодія, влада, регіон, соціальне партнерство.
Key words: business, interaction, government, region, social partnership.

ВСТУП

В умовах посилення міжнародних економічних зв'язків кожен суспільний інститут відіграє певну роль в обміні інформацією та створенні передумов для формування економічних і соціальних комунікацій. Держава в особі своїх представників вирішує соціально-економічні та політичні питання; бізнес як сукупність підприємницьких структур зосереджений на формуванні фінансових, маркетингових, технологічних та інших взаємозв'язків. Тому ефективна взаємодія державних органів та бізнесу має дати поштовх до зростання економіки України.

Розвиток нових принципів співпраці держави з бізнесом проявляється у формуванні інституційних основ цих взаємин у рамках прийняття корпораціями на себе соціальної відповідальності за результати діяльності. Компанії не просто беруть участь у вирішенні проблем суспільства, а й отримують певні вигоди від цієї діяльності. Корпоративна соціальна відповідальність починає функціонувати як стійкий соціальний інститут, вона раціональна та ефективна, що відрізняє її від традиційної благодійності.

Проблеми, пов'язані з розвитком соціального партнерства, розглядали такі вчені, як В.Ю. Керецман, И. Лунина, В.І. Міщенко, М. Стрежнева, В.Г. Федотова.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Завдання статті:

- визначити соціальне партнерство як форму взаємодії бізнесу і влади на регіональному рівні;
- розглянути як може відбуватися підтримання розвитку соціального партнерства на регіональному рівні;
- охарактеризувати труднощі регіонального соціального партнерства в Україні.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Досвід зарубіжних країн визначає основну форму взаємодії бізнесу і влади як соціальне партнерство [6, с. 22]. Його основними принципами є врахування взаємних вимог і відповідальності, шанобливе ставлення до інтересів один одного, вирішення суперечок та конфліктів шляхом переговорів, готовність до компромісів, послідовне виконання досягнутих домовленостей, підписаних угод.

Соціальне партнерство відображає історично обумовлений компроміс інтересів головних суб'єктів сучасного соціально орієнтованого ринкового господарства як однієї з основних умов політичної, соціальної та економічної стабільності. Разом з тим, як справедливо зауважують фахівці в галузі соціально-трудова відносин, соціальне партнерство вимагає досить високий

ступінь зрілості продуктивних сил, певного рівня самоорганізації та самосвідомості усіх його суб'єктів. Тому, як правило, лише в розвинених країнах соціальне партнерство набуло зрілості, досить ефективних форм, хоча в тій чи іншій мірі його намагаються використовувати й інші держави.

Це означає, що для реального досягнення соціального партнерства необхідний досить високий рівень розвитку всього суспільного виробництва. У силу цього соціальне партнерство служить найважливішою складовою саме соціально орієнтованої ринкової економіки.

Щодо розвитку партнерства бізнесу і влади на регіональному рівні, то воно може підтримуватися спеціальними фондами місцевого співтовариства, що значною мірою сприятиме розвитку партнерських відносин у наданні якісних соціальних послуг, виконанні регіонального громадського соціального замовлення. Для цього механізмом виявлення регіонального громадського соціального замовлення можна вважати наступні дії:

— на підставі тристоронньої угоди, за наявності діючої тристоронньої комісії відбувається вивчення основного змісту регіонального громадського соціального замовлення. Для цього слугуватимуть "круглі" столи, конференції, дискусії. Таке обговорення дає можливість визначити пріоритети соціального замовлення, яким чином розподіляти фінансування і організацію соціальних послуг, і на цій підставі — формування спеціальної програми;

— виконання програми супроводжується постійними звітами перед громадянами та моніторинговими і рейтинговими оцінками. Ресурсне забезпечення програми поєднує бюджетне фінансування, соціальні інвестиції бізнесу і фінансові можливості.

Для органів державного управління важливо не лише підтримати виконання регіонального соціального замовлення, але й встановити чіткий і прозорий контроль за його виконанням.

На рівні регіону можуть створюватися також спільні підприємства із залученням коштів місцевої громади та місцевого бізнесу. Капітал, що залучається до статутного фонду спільних підприємств, активізує виробництво товарів і послуг, створює нові робочі місця. На цьому підґрунті, а також за рахунок "прозорості" господарської діяльності збільшується база оподаткування і, відповідно, прибутки місцевого бюджету [1].

Для підприємців створення таких спільних підприємств означає можливість розширити сферу діяльності, забезпечити найбільш сприятливі умови розвитку виробництва, отримати у межах закону окремі пільги. Для органів виконавчої влади і місцевого самоврядування активізація виробництва товарів і послуг сама по собі вже є позитивним результатом. Якщо ж при цьому зростає прибуткова частина бюджету, це серйозно збільшує потенційні можливості і престиж місцевої влади.

Розвиток регіонального соціального партнерства відбувається в Україні нерівномірно і має свої особливі труднощі. Наприклад, аналізуючи розвиток регіональної фінансової системи, можна зробити висновок, що фінансові відносини між підприємствами і населенням будуть проблемними у зв'язку з тим, що орієнтація бюджету регіону в основному на соціальні потреби при

значному податковому тиску на економіку і необхідність для підприємств віддавати прибуток на споживання, а не на інвестування виробництва, приводить до спаду виробництва, кризових явищ, незацікавленості власників у залученні інвестицій. Отже, виникає необхідність на рівні регіону розробити такі прийнятні умови партнерства, за яких власники будуть готові жертвувати поточними прибутками, віддаючи їх на гострі соціальні потреби, але в перспективі мати від цього певний зиск, який буде виражатися, наприклад, в наданні сприятливих умов ведення бізнесу, в забезпеченні підприємств більш якісною робочою силою тощо. Таким чином, на рівні регіону модель взаємозв'язків між соціальними партнерами може бути різноспрямованою: населення може мати позитив, підприємства — негатив, але через систему управління ці різноспрямовані зв'язки можуть компенсуватися і в цілому не втрачати динаміку розвитку.

Важливим питанням регіонального партнерства є виведення з кризи депресивних територій та створення у таких містах нових підприємств, активізація ринку праці, підтримка інноваційного розвитку. Для цього на рівні регіону поширюється ідея створення регіональних кластерів, що передбачає взаємодію зацікавлених партнерів, діалог між ними у визначенні спільної мети, об'єднання фінансових ресурсів, розподіл організаційних функцій, відповідальності за зменшення ризиків, а за підсумками реалізації проектів — розподілу прибутку [1].

У рамках партнерства бізнесу і влади на регіональному рівні доцільно розрізнити таку особливість роботодавців як неспівпадіння інтересів власника і управляючого. Для власника, який може знаходитися поза межами регіону, головним є отримання максимального прибутку, і не обов'язково його спрямування на інтереси того виробництва, де вони були отримані. Це визначає позицію роботодавця як намагання, перш за все, максимально знизити собівартість продукції, максимально використати робочу силу і мінімально витратитися на виробництво. У такій ситуації соціальні інтереси роботодавця не відповідають інтересам громади, де знаходиться виробництво, що стає причиною ухилення роботодавців від соціальних обов'язків, спрямованих на захист регіональних інтересів. Примусити роботодавця йти на поступки і встановлення партнерських відносин може або жорсткий закон, який накладає на власників і управляючих виробництвом, що знаходиться в регіоні, соціальну відповідальність, або інтерес у збереженні стабільності, уникненні трудових і соціальних конфліктів, адже зниження витрат роботодавців на розвиток людських ресурсів, їх професійну підготовку, охорону праці, є однією з причин стагнації виробництва, техногенних аварій, зниження інтенсифікації праці.

Існує і така проблема партнерських відносин, яка частіше виникає на українських підприємствах, як зниження витрат роботодавців на розвиток людських ресурсів, їх професійну підготовку, охорону праці, що стає однією з причин стагнації виробництва, техногенних аварій, зниження інтенсифікації праці.

У рамках регіонального партнерства органам влади потрібно вирішувати значне коло проблем, яке може перетинатися з загальнонаціональним рівнем. Однією з таких проблем є регіональна варіація зарплати, яка

обумовлюється не лише специфікою економічного розвитку і розміщенням високоприбуткових підприємств, але і відсутністю раціональної політики мобільності робочої сили, що покладає вирішення цієї проблеми на самих громадян. Це ускладнює розробку національних соціальних стандартів, а в політиці цін створює проблеми купівельної спроможності для працівників бюджетної сфери, чия зарплата практично не варіюється по регіонах. Таким чином, зменшуються державні соціальні гарантії, які не покриваються державними соціальними трансфертами.

За В. Керецманом, наявність двох концепцій регулювання регіонального розвитку — перерозподільчої та структурної, визначає відмінності, які виявляються в тому, що в основі перерозподільчої концепції лежить перерозподіл національного і місцевих доходів від благополучних регіонів до відсталих через державний бюджет або через певні схеми, або через цільові рішення [2].

Основними недоліками цієї концепції є протиставлення регіонів-донорів і регіонів-беніфіціаріїв, потрапляння перерозподілених коштів не у фонд розвитку, а у фонд споживання, що не сприяє мобілізації зусиль для поліпшення ситуації і породжує споживацькі настрої, призводить до посилення відцентрових тенденцій, особливо в періоди загострення економічної та політичної ситуації. Більш дієвою є структурна концепція, зорієнтована на створення сприятливого клімату для самостійного розвитку місцевого бізнесу, коли об'єктами сприяння стають переважно новостворені й венчурні підприємства, представники малого і середнього бізнесу. Такий механізм передбачає дольове фінансування об'єктів, їх конкурсний відбір, використання місцевої інформаційної інфраструктури, заохочення широкого партнерства тощо [4, с. 41].

Ці приклади свідчать, що незалежно від того, які соціальні партнери об'єднують зусилля на регіональному та місцевому рівні, факторами, що можуть негативно впливати на результативність їх дій є: складність системи, труднощі формування чіткої місії, уразливість щодо зовнішнього політичного середовища, численність учасників прийняття рішень, суперечність між професійно та політично зорієнтованими партнерами. Це особливо стосується проблем фінансового вирівнювання між територіями, цілями якого є компенсація різниці в рівні місцевих доходів від податків на душу населення при визначеному рівні місцевих податків і компенсація різниці в об'єктивно визначених витратах.

Г. Грибанова наводить приклади фінансового вирівнювання в західноєвропейських країнах, для чого використовуються: загальні та цільові урядові субсидії, які виділяються у відповідності до поставлених державою задач, тому найбільш доцільними вважаються загальні субсидії, засновані на потребах в витратах і на податковій базі; еквівалентні цільові субсидії, засновані на реальних потребах діяльності регіонів; фінансові трансферти від місцевих органів влади такого ж рівня, які фінансово знаходяться вище середнього рівня по країні (подібна практика найчастіше використовується в Данії, Швеції); — система поділу доходів, коли за місцевими та регіональними владами у відповідності до закону закріплюється фіксований процент

від зібраної суми загальнонаціональних податків (найчастіше застосовується у Німеччині, Австрії, Швейцарії); цільова компенсація різниці в податковій базі, заснована на об'єктивному визначенні фіскальних можливостей тих чи інших органів місцевого самоуправління; цільова компенсація витрат, пов'язана з особливостями демографічного, географічного, соціального, економічного характеру різних адміністративно-територіальних одиниць [5].

Для визначення розміру допомоги використовується різні підходи: у Великобританії, Швеції, Норвегії — широке коло показників; у Німеччині, Нідерландах, Бельгії, Португалії — ключові критерії, в Іспанії, Італії, Греції — загальний критерій чисельності населення [7, с. 3].

Використання стратегій вирівнювання часто залежить від політичних рішень уряду, тому однією з проблем, з якою стикаються і центральні органи, і місцева влада є проблема ефективного використання коштів, попередження ситуації, коли кошти вкладаються не за потребою, особливо, коли переходять до "тіньових" сфер, або використовуються з низькою продуктивністю. Для попередження неефективного використання коштів, наприклад, у Великобританії, застосовується досить складна схема обчислення для кожної служби стандартів витрат на забезпечення певного рівня тієї чи іншої послуги.

При всіх складностях фінансового вирівнювання його позитивним результатом стає забезпечення місцевих співтовариств схожим з іншими набором соціальних послуг і стимулювання місцевої влади збільшувати коло і якість послуг, що надаються громадянам. Аналіз стратегії реформування місцевих бюджетів в Україні, який наводить І. Луніна, свідчить, що витрати місцевих бюджетів ряду областей України є вищими за суму податків, зібраних на цих територіях, отже виникає проблема низького рівня регіональних податкових надходжень, що прямо пов'язано з рівнем безробіття, інвестицій, економічного розвитку. У той же час, вважає І. Луніна, порядок отримання трансфертів є антистимулом для розширення податкової бази на місцевому рівні, оскільки збільшення податкових надходжень в економічно слабких районах приводить до зменшення трансфертів з бюджету. Це ставить питання про необхідність такої політики формування місцевих бюджетів, яка має стимулювати економічну активність регіонів, враховуючи, що особливості формування місцевих бюджетів визначаються оптимальним функціонуванням громад, яке є реальним за умов, коли громадяни зацікавлені в розвитку громади і готові фінансувати соціальні послуги, які їм надаються за місцем проживання. Принцип територіальної відповідності, коли податки громадян фінансують муніципальну інфраструктуру, більше відповідає європейським соціальним стандартам, ніж нині діюча в Україні система. Таким чином, І. Луніна пропонує, щоб розширення податкової бази місцевих органів управління поєднувалося із збільшенням відповідальності місцевої влади перед громадянами [3, с. 7].

Підтримуючи ці пропозиції, вважаємо, що подолання фінансових суперечностей залежить також від інвестицій в економічний розвиток регіонів, стимулювання їх

економічної активності. Реформування бюджетної системи та міжбюджетних відносин вбачається органічною складовою ринкових трансформаційних процесів і може здійснюватися на основі бюджетного унітаризму в поєднанні з елементами бюджетної децентралізації.

Це передбачає запровадження нової системи фінансового вирівнювання, яка ґрунтується на об'єктивних критеріях, гарантованих державою соціальних стандартів, нормативах мінімальної бюджетної забезпеченості, законодавчо визначеному переліку завдань місцевого значення, виконання яких є обов'язковим для органів місцевого самоврядування на всій території України.

Таким чином, на регіональному рівні одними із основних завдань соціального партнерства є створення умов для оптимального соціально-економічного розвитку на регіональному (місцевому) рівні та розробка принципів узгодження інтересів партнерів.

ВИСНОВКИ

Досвід зарубіжних країн визначає основну форму взаємодії бізнесу і влади як соціальне партнерство. Його основними принципами є врахування взаємних вимог і відповідальності, шанобливе ставлення до інтересів один одного, вирішення спорів та конфліктів шляхом переговорів, готовність до компромісів, послідовне виконання досягнутих домовленостей, підписаних угод.

Соціальне партнерство бізнесу і влади на регіональному рівні може підтримуватися спеціальними фондами місцевого співтовариства, що значною мірою сприятиме розвитку партнерських відносин у наданні якісних соціальних послуг, виконанні регіонального громадського соціального замовлення. Для цього механізмом виявлення регіонального громадського соціального замовлення можна вважати наступні дії:

— на підставі тристоронньої угоди, за наявності діючої тристоронньої комісії відбувається вивчення основного змісту регіонального громадського соціального замовлення. Для цього слугуватимуть "круглі" столи, конференції, дискусії. Таке обговорення дає можливість визначити пріоритети соціального замовлення, яким чином розподіляти фінансування і організацію соціальних послуг, і на цій підставі — формування спеціальної програми;

— виконання програми супроводжується постійними звітами перед громадянами та моніторинговими і рейтинговими оцінками. Ресурсне забезпечення програми поєднує бюджетне фінансування, соціальні інвестиції бізнесу і фінансові можливості.

Розвиток регіонального соціального партнерства відбувається в Україні нерівномірно і має свої особливі труднощі. Наприклад, аналізуючи розвиток регіональної фінансової системи, можна зробити висновок, що фінансові відносини між підприємствами і населенням будуть проблемними у зв'язку з тим, що орієнтація бюджету регіону в основному на соціальні потреби при значному податковому тиску на економіку і необхідність для підприємств віддавати прибуток на споживання, а не на інвестування виробництва, приводить до спаду виробництва, кризових явищ, незацікавленості власників у залученні інвестицій.

Література:

1. Ємельянов В.М. Развитие партнерских отношений бизнеса и власти в системе державного управления сталим розвитком України: теорія, методологія, практика: [монографія] / В.М. Ємельянов. — Миколаїв: ПП Ємельянова Т.В., 2012. — 420 с.

2. Керецман В.Ю. Державне регулювання регіонального розвитку: теоретичні аспекти: монографія / В.Ю. Керецман. — К.: Вид-во УАДУ, 2002. — 188 с.

3. Лунина И. Стратегия реформирования местных бюджетов в Украине / И.Лунина // Зеркало недели. — № 21 (600) — 3 июня 2006 г. — С. 7.

4. Міщенко В.І. Фінансові складові інноваційно-інвестиційної діяльності в регіоні / В.І. Міщенко, І.Б. Щербань // Актуальні проблеми економіки. — 2004. — № 8. — С. 41—50.

5. Пилипенко І.В. Конкуренентоспроможність країн і регіонів у світовому господарстві: теорія, досвід малих країн Західної й Північної Європи / І.В. Пилипенко, Г. Грибанова. — Смоленськ: Ойкумена, 2005. — 496 с.

6. Стрежнева М. Проблемы социальной политики в Европейском Союзе / М.Стрежнева // Мировая экономика и международные отношения. — 2006. — № 8. — С. 22—31.

7. Федотова В.Г. Апатия на Западе в России / В.Г. Федотова // Вопросы философии. — 2005. — № 3. — С. 3—18.

References:

1. Yemel'ianov, V.M. (2012), Rozvytok partners'kykh vidnosyn biznesu i vlady v systemi derzhavnoho upravlinnia stalym rozvytkom Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka [The development partnership of business and government in public administration sustainable development of Ukraine: Theory, Methodology, Practice], PP Yemel'ianova, Mykolaiv, Ukraine.

2. Keretsman, V.Yu. (2002), Derzhavne rehuliuвання rehional'noho rozvytku: teoretychni aspekty [State regulation of regional development: theoretical aspects], Vyd-vo UADU, Kyiv, Ukraine.

3. Lunina, I. (2006), "The strategy of reforming of local budgets in Ukraine", Zerkalo nedeli, vol. 21 (600), p.7.

4. Mischenko, V.I. and Scherban', I.B. (2004), "Financial components of innovation — investment activity in the region", Aktual'ni problemy ekonomiky, vol. 8, pp. 41 — 50.

5. Pylypenko, Y.V. and Hrybanova, H. (2005), Konkurentospromozhnist' krain i rehioniv u svitovomu gospodarstvi: teoriia, dosvid malykh krain Zakhidnoi j Pivnichnoi Yevropy [The competitiveness of countries and regions in the world economy: theory, experience of small countries in Western and Northern Europe], Ojkumena, Smolens'k, Russia.

6. Strezhneva, M. (2006), "Problems of social policy in the European Union", Mirovaja jekonomika i mezhdu narodnye otnosheniya, vol. 8, pp. 22—31.

7. Fedotova, V.G. (2005), "Apathy in the West and in Russia", Voprosy filosofii, vol. 3, pp. 3—18.

Стаття надійшла до редакції 05.10.2013 р.